L'AIGUADOLÇ 43-44 (2015), pàg. 155-158 Edita: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

RAFAEL CHIRBES IN MEMORIAM
UNA CORONA ROJA I UNA BANDERA REPUBLICANA

Josep Bertomeu Moll

Rafael Chirbes fou amic personal meu des que teníem disset anys. Les nostres respectives famílies sempre s'havien conegut. A Rafael el vaig conèixer a la Pedra Redona, un indret, que ja no existeix, que estava situat en l'escullera sud del port de Dénia, on anàvem molts adolescents a cabussar-nos. Ens vèiem pels estius, també a la Glorieta, i intercanviàvem informacions sobre la lluita contra la dictadura de Franco a Madrid i a València. Per motius d'orfandat paterna als vuit anys se n'anà a estudiar al Col·legi d'Orfes de Ferroviaris d'Àvila, després, llevat dels estius i quan tornà per a fer la *mili*, la seua vida transcorre a Castella i a Extremadura. És quan comença el nou segle que s'estableix definitivament a Beniarbeig. Abans s'havia llicenciat en Història Contemporània i treballat com a llibreter a Madrid. Fou professor de la Universitat de Fes durant dos anys, en la qual demostrà la seua oposició a la dictadura de Hassan II. En tornar a Espanya em va comentar que l'ambaixada marroquina enviava *oients* als actes en què participava, foren presentacions de llibres, xerrades... i ja no va poder tornar al Marroc perquè el consideraven *persona non grata*. Anteriorment havia estat empresonat i torturat pel règim de Franco dues vegades. En la revista *Sobremesa* es va estabilitzar laboralment durant vint i tants anys, els últims com a director de la revista. Una revista de gastronomia i viatges que li va permetre conèixer quasi tot el món. A ell, li cridava molt l'atenció coincidir, per llunyà que fos el país, amb petits empresaris valencians que buscaven exportar els seus productes, i ell els considerava gent molt capaç i feinera. Dels seus viatges ha escrit llibres que retraten ciutats i persones. També va

publicar una guia de vins espanyols. Però Rafael Chirbes, com tots sabeu, era sobretot novel·lista: des que era un infant volia ser-ho! I va trobar un camí ascètic que li ha permès *viure sense desitjar*, només atent a l'obra ben feta. Jo entenc que el sentit d'aquesta ressenya sobre l'escriptor no ha de ser comentar la seua obra literària. Els premis que ha rebut i els comentaris unànimement elogiosos de la premsa internacional, dels suplements literaris, dels seus companys de professió (comentaris no tan efusius quan era en vida potser degut a l'enveja) m'aconsellen deixar eixa tasca per a més avant. Ara vull que algú m'explique per què Rafael Chirbes no ha estat acadèmic de número de la Real Academia Española de la Lengua, quan hi són altres que no li arriben ni a sola de la sabata. Però vaig a centrar-me en la seua figura, conscient que ens referim a una persona especialment sensible respecte la pròpia intimitat, la qual no seré jo qui la viole. He d'agrair-li moltes coses a Rafa: que fera un pròleg a un llibre de memòries sobre la Guerra Civil i la posterior repressió franquista, escrit per mon pare, on son oncle estava implicat, que llegira els meus articles de crítica literària abans de ser publicats, donant-me ànims... Jo també vaig tindre l'honor de llegir *En la orilla* abans d'editar-la i ell semblava nerviós com un novençà. Li vaig preguntar per què estava tan neguitós quan jo tenia la certesa que *En la orilla* encara era millor que *Crematorio*. Ell dubtava i, a la fi, em va donar la raó. "La veieu més clara que jo", em va dir. També recorde que quan va escriure *Crematorio*, un dia, com si fos causalitat, em preguntà si em semblava malament que al roí de la novel·la l'anomenaren Bertomeu. Això fou un acudit. Ara bé, hi ha una escena que no l'oblidaré mai, quan jo encara era el llibreter (que li va presentar tots els seus primers llibres) i Rafa el meu client va venir a comprar-li un llibre a la xiqueta menuda de la seua família, de dotze anys. Li vaig mostrar tots els productes de la farmàcia pels adolescents primerencs, i ell, en mirar-los, es va girar d'esquena, i com un exercici de màgia em va mostrar el llibre que volia comprar: *Guerra i Pau* de Tolstoi. Em va semblar una bona idea, a l'edat de la xiqueta a més de *Guerra i Pau* nosaltres havíem llegit Dostoievski, Petroni, Gógol, i també Hemingway. Què pensaria la xiqueta en aquells temps no ho sé. Potser no fóra massa positiu. Però al petit acte d'acomiadament que li férem a Rafael va ser aquella xiqueta, avui dona, la qui va portar tot el pes del dol col·lectiu al Crematori de Dénia. El seu editor, Jorge Herralde, estava de viatge quan el

van informar de la mort. Envià unes paraules sentides i una corona de flors roges que demostraren que el coneixia molt bé. El fèretre de Rafael Chirbes estava cobert per una bandera republicana, i tots els espais religiosos del tanatori romanien ocults. A mi em va donar molta pena que la premsa del Cap i Casal que va venir a informar sobre l'acomiadament del nostre amic, al qual maleíem per haver-nos abandonat, va prioritzar com a notícia la presència de dos polítics de València. Ja ningú recorda que Rafael es va plantar davant Felipe González per l'assumpte de l'OTAN i altres coses. Ningú recorda que fou l'enemic interior del règim de la Transició. Ara passa com sempre, a molts els hauria agradat haver-lo conegut, quan estant ell viu van ser pocs els que li van fer el cas que mereixia, llevat del seu públic lector entregat. Ara és massa tard, però qui vulga conèixer Rafael Chirbes pot llegir el número 49 de la revista *L'Espill*, on dissortadament li vaig fer, possiblement, l'última entrevista. I no per les meues preguntes, segurament estúpides, sinó per les seues respostes sempre honestes i brillants.

Rafael Chirbes amb el seu editor i amic Jorge Herralde.